

รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร

A PROMOTION MODEL OF THE IRRIGATION PROJECT UTILIZATION IN DRY SEASON IN YASOTHON PROVINCE

ทินกร เหลือล้น^{1*}, สุณี สาทิตานันต์², รังสรรค์ สิงห์เลิศ²
Tinnakorn Luealon^{1*}, Sune Sathitanant², Rungsun Singhalert²

¹ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม

¹Ph.D. (Regional Development Strategies), Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Maha Sarakham University.

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Maha Sarakham University.

*Corresponding author, E-mail: watermanyaso40@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งต้นแบบ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของโครงการชลประทานที่ดีเด่นและมีการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง กลุ่มเป้าหมายคือ ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ประกอบด้วย นักวิชาการอิสระ ข้าราชการ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ให้บริการน้ำ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบส่งเสริมที่พัฒนาจากการนำผลการวิจัยระยะที่ 1 ในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันในกระบวนการระดมสมอง วิพากษ์การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง และข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบ และระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งที่พัฒนาแล้ว กลุ่มทดลองคือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ให้บริการน้ำ (พื้นที่ชลประทาน) ในฤดูแล้งของอ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก ตำบลบึงคำ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดยโสธร จำนวน 30 ครัวเรือนที่เข้าร่วมการวิจัยโดยความสมัครใจและเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสอบถามความพึงพอใจของเกษตรกรต่อระบบชลประทาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ F-test (Repeated Measures MANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทาน ในฤดูแล้งแบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา มีระบบชลประทานทั่วถึงและส่งน้ำได้ดีมีประสิทธิภาพ 3) ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ระบบชลประทานชำรุดและ 4) ด้านกลยุทธ์ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้น้ำในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่ การส่งเสริมให้เกษตรกร

มีการใช้น้ำในช่วงฤดูแล้ง ดูแลปรับปรุงบำรุงรักษาระบบชลประทานตลอดเวลา อบรมให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จัดทำแผนงานปลูกพืชฤดูแล้งโดยบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน และจัดหาตลาดรองรับผลผลิตจากพืชฤดูแล้ง รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งที่พัฒนาได้ ประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลและแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการต้นแบบ 2) การสร้างแนวทางการในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง โดยใช้ยุทธศาสตร์ 4 ยุทธศาสตร์ และ 10 โครงการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การบริหาร ยุทธศาสตร์ด้านการจัดสรรน้ำ และบำรุงรักษา ยุทธศาสตร์ด้านการมีส่วนร่วม และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาความรู้ และ 3) การทดลองใช้และประเมินผลแนวทางการในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง หลังการทดลองเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีจำนวนพื้นที่ที่มีการปลูกพืชฤดูแล้ง (Area) เพิ่มขึ้น 2.57 เท่า รายได้จากการขายพืชผลในฤดูแล้ง (Income) เพิ่มขึ้น 3.94 เท่า และความพึงพอใจของเกษตรกรต่อระบบชลประทาน (Satisfaction) เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลอง ($p < 0.001$)

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริม การใช้ประโยชน์ โครงการชลประทาน

Abstract

The research aimed to develop and evaluate the promotion model of the irrigation project utilization in the dry season in Yasothon province which conducted in three phases. The first phase was the study of guidelines for the promotion of the irrigation project utilization during the dry season. The target group consisted of ten administrators and officers of an outstanding irrigation project who had promoted the utilization of this project for at least five years. The project operation questionnaire was used for data collection. The second phase was the development of the promotion model of the irrigation project utilization in the dry season. Thirty representatives were participated which consisted of independent academics, government officials, and people living in the water service area. The instrument used was the promotion model developed by using the phase one results during the participation of workshop session with the uses of the brain storming, criticizing and suggesting for the improvement and development of the model. Finally, the third phase was the implementation and evaluation of the developed promotion model. The voluntary and purposive sample which consisted of 30 family representatives living in the water service area(Irrigation area) in Hauy Sabak reservoir, Bookkha sub-district, Lerng Nokta district, Yasothon province. The questionnaire and questionnaire about satisfaction with the irrigation system were used for data collection. The F-test (Repeated Measures MANOVA) was employed for testing hypotheses.

The main findings revealed that the guidelines for the irrigation project utilization in the dry season consisted of 4 areas, namely, (1) management; (2) water allocation and maintenance such as sufficient irrigation system and effective water delivery; (3) problems and obstacles such as damaged irrigation system; and (4) promotion strategies for sufficient water usage in the dry season, regular maintenance and adaptation of the irrigation system for farmers'usage,

providing continuous and regular training sessions for farmers, making dry season planting plans with every sector participation and providing markets for dry season plant products.

The developed promotion model of the irrigation project utilization in the dry season included (1) the study of data and guidelines for utilization of the prototype project; (2) guidelines construction for the utilization of the irrigation project in the dry season with the uses of four strategies and ten projects. These strategies were management, water allocation and maintenance, participation and knowledge development; and (3) implementation and evaluation of guidelines for the irrigation project utilization in the dry season. The participant farmers showed gains in the increases of crop field at 2.57 times and income at 3.94 times; and showed increased satisfaction with the irrigation system from before participation ($p < 0.001$).

Keywords: Promotion Model, Utilization, Irrigation Project

บทนำ

ปัจจุบันจังหวัดยโสธรมีโครงการชลประทานประเภทต่างๆ ประมาณ 200 โครงการ และมีพื้นที่ชลประทานอยู่เพียงประมาณ 180,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่การเกษตรทั้งจังหวัด ที่มีอยู่ประมาณ 1,800,000 ไร่ [1] ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือมีการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานน้อยมาก เมื่อเทียบกับปริมาณน้ำหรือพื้นที่ชลประทานหรือศักยภาพของโครงการชลประทานต่างๆ นอกจากนี้จังหวัดยโสธรรยังประสบปัญหาภัยพิบัติต่างๆ เป็นประจำ โดยเฉพาะปัญหาการเกิดอุทกภัย ภัยแล้งที่เกิดขึ้นซ้ำซากและมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทาน จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญมากในการแก้ปัญหาด้านการเกษตรในอนาคต [2]

โครงการชลประทานยโสธรมีหลักการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่จังหวัดยโสธรที่ผ่านมาโดยการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง บูรณาการร่วมกับหน่วยงานและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

วางแผนงานป้องกันและบรรเทาภัยที่จะเกิดขึ้นวางแผนพัฒนาระบบชลประทานให้ครอบคลุมทุกกลุ่มน้ำ และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมทุกระดับ จากผลการดำเนินงานของโครงการชลประทานยโสธรที่ผ่านมา พบว่าโครงการชลประทานกว่า 200 แห่ง ที่โครงการชลประทานยโสธรได้ก่อสร้างไว้แล้ว ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรจำนวน 180,000 ไร่นั้นมีประชาชนใช้ประโยชน์ในฤดูแล้ง จากแหล่งน้ำชลประทานที่มีความพร้อม จำนวนเพียงประมาณ 30,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16 ของพื้นที่ชลประทานทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าวในฤดูแล้งหรือนาปรัง แต่ยังมีอ่างเก็บน้ำฝายทดน้ำ และอาคารชลประทานอีกเป็นจำนวนมากที่กรมชลประทานสร้างไว้แล้ว ทั้งที่อยู่ในความดูแลของกรมชลประทานและที่ได้ถ่ายโอนไปให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วนั้น มีปริมาณน้ำเต็มความจุและมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้เพื่อการเกษตรได้ แต่ไม่มีประชาชนครัวเรือนได้นำน้ำไปใช้ประโยชน์ในการทำมาหากินสร้างรายได้ ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ หรือบางแห่งก็ใช้ประโยชน์เพียงเล็กน้อย 2-3 ครัวเรือนเท่านั้น [1]

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธรที่เหมาะสมเป็นอย่างไร ทำอย่างไรที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรในพื้นที่มากขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ค้นพบดังกล่าวมาสร้างรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร และนำไปทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งต่อไป โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งจากโครงการชลประทานต้นแบบที่มีประสิทธิผล
2. เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งต้นแบบ ผู้วิจัยศึกษาการดำเนินการบริหารงานเพื่อการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งของโครงการต้นแบบที่มีผลงานดีเด่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ พร้อมทั้งศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

และวิเคราะห์วิธีดำเนินการที่สำคัญจากสภาพจริงของโครงการต้นแบบ แล้วนำมาสังเคราะห์สรุปเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทาน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร โดยผู้วิจัยจัดทำร่างแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร จากนั้นจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แล้วจัดเวทีระดมสมอง (Brainstorming) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสิ้น 30 คน ผู้วิจัยนำผลจากการเสวนากลุ่มและระดมสมอง สร้างเป็นรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธรและผู้วิจัยส่งรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินก่อนนำไปใช้

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก เป็นเวลา 1 ฤดูกาลเพาะปลูกในฤดูแล้ง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการปลูกพืชฤดูแล้งก่อนและหลังทำการทดลองและนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อประเมินผล

ผลการวิจัย

ผลการทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร พบว่าหลังการทดลองแล้วเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนพื้นที่ที่มีการปลูกพืชฤดูแล้ง (Area) เพิ่มขึ้น 2.57 ไร่ รายได้จากการขายพืชผลในฤดูแล้ง (Income) เพิ่มขึ้น 3.94 ไร่

และความพึงพอใจ (Satisfaction) ของเกษตรกรต่อระบบชลประทานเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 ตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ผู้วิจัยจึงสามารถสร้างเป็นรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยพื้นที่ทำการเกษตรฤดูแล้ง รายได้ และความพึงพอใจของเกษตรกร ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ตัวแปร	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
พื้นที่ (ไร่)	2.4000	1.54474	6.1667	1.76329
รายได้ (บาท)	3,916.6667	3,124.10907	15,416.6667	4,408.22768
ความพึงพอใจ	1.7667	0.67891	3.9000	0.48066

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง จังหวัดยโสธร (Repeated Measures MANOVA)

Effect		Test statistic	Value	F	Hypothesis df	p
1. Between Subjects	Intercept	1.1 Pillai's Trace	.982	491.440 [*]	3.000	.000
		1.2 Wilks' Lambda	.018	491.440 [*]	3.000	.000
		1.3 Hotelling's Trace	54.604	491.440 [*]	3.000	.000
		1.4 Roy's Largest Root	54.604	491.440 [*]	3.000	.000
2. Within Subjects	Time	2.1 Pillai's Trace	.987	707.677 [*]	3.000	.000
		2.2 Wilks' Lambda	.013	707.677 [*]	3.000	.000
		2.3 Hotelling's Trace	78.631	707.677 [*]	3.000	.000
		2.4 Roy's Largest Root	78.631	707.677 [*]	3.000	.000

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลองแบบทีละตัวแปร (Univariate Tests)

Source	Dependent Variables	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
ระยะเวลา	1. พื้นที่ (Area)	212.817	1	212.817	1085.927*	.000
	2. รายได้ (Income)	198375.000	1	198375.000	810.264*	.000
	3. ความพึงพอใจ (Satisfaction)	68.267	1	68.267	530.286*	.000

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าหลังการทดลองแล้วเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีจำนวนพื้นที่ที่มีการปลูกพืชฤดูแล้ง (Area) รายได้จากการขายพืชผลในฤดูแล้ง (Income) และความพึงพอใจ (Satisfaction) ของเกษตรกรต่อระบบชลประทานเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) อาจเนื่องมาจากการดำเนินการที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการวิจัยนั้นทางโครงการชลประทานยโสธรมีการเอาใจใส่ดูแลส่งเสริมให้ประชาชนทำการเกษตรโดยใช้ประโยชน์จากระบบชลประทานไม่มากเท่าที่ควร เป็นเพียงการสร้างระบบชลประทานให้อย่างเดียวเมื่อก่อสร้างระบบชลประทานเสร็จแล้ว ก็แล้วแต่เกษตรกรจะใช้ประโยชน์อย่างไรไม่มีรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยในครั้งนี้ ที่ผู้วิจัยใช้หลักการสร้างความตระหนักหรือการเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ โดยเริ่มจากการชี้แจงให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญและประโยชน์ของระบบชลประทานต่อการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการนำเกษตรกรไปที่ทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการต้นแบบ มีผลทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญหรือคุณค่าของการชลประทานแล้วนำไปสู่การลงมือปฏิบัติการเพาะปลูก ซึ่งเป็นไปตาม

หลักการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างการมีความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่า ความตระหนักและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติ [3] ซึ่งเกษตรกรได้เรียนรู้โดยลงมือปฏิบัติจริง ก็สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ (Learning by Doing) ของ Dewey อ่างใน ประสาท อัครปริดา [4] ดังนั้นการดำเนินการเพาะปลูก โดยขยายพื้นที่เพาะปลูก มีผลทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จึงเกิดความพึงพอใจต่อระบบชลประทานดังกล่าว ดังนั้นรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งที่พัฒนาได้ จึงมีประสิทธิภาพในการเพิ่มทั้งพื้นที่เพาะปลูกและรายได้ให้กับเกษตรกร จึงสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาการเพาะปลูกในสถานที่อื่นๆ ของโครงการชลประทานในฤดูแล้งได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1.1 ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้กับโครงการชลประทานที่มีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ที่คล้ายกับพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้ง

1.2 ภาครัฐควรมีการพัฒนาโครงการต้นแบบให้มีมากขึ้นกระจายอยู่ตามกลุ่มจังหวัดต่างๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเกษตรกร

ผู้ใช้น้ำสามารถเข้าไปศึกษา อบรมและฝึกทักษะได้อย่างสะดวกและประหยัดทั้งเวลาในการเดินทาง และงบประมาณที่ใช้ดำเนินการ

1.3 ควรมีการปรับปรุงซ่อมแซม โครงการชลประทานให้มีประสิทธิภาพที่ดี เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ในฤดูแล้ง

1.4 ภาครัฐต้องบูรณาการแผนงาน และงบประมาณร่วมกันในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทาน ในฤดูแล้ง ทั้งด้านวิชาการ ด้านการผลิต และด้านการตลาด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำการเกษตรประเภทต่างๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] โครงการชลประทานยโสธร. (2552). รายงานประจำปี 2552. ยโสธร: โครงการฯ.
- [2] สุรัตน์ สงวนทรัพย์. (2546). แนวทางการกระจายการผลิตในเขตชลประทาน. ใน การอบรมเจ้าหน้าที่โครงการปรับปรุงระบบการจัดการน้ำ (MWMS). กรมชลประทาน.
- [3] Schwartz, N.E. (1974). Nutrition Knowledge, Attitudes and Practices of High School Graduates. *Journal of American Dietary Association*. 66(1): 28-31.
- [4] ประสาท อัครปริธดา. (2523). จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต.

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร โดยให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและความต้องการของผู้บริโภค ทั้งภายในท้องถิ่น ภายในประเทศ และต่างประเทศ

2.4 การศึกษาวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในเขตจังหวัดยโสธรในฤดูแล้ง ผู้วิจัยดำเนินการที่อ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลและสังเกตการณ์ได้สะดวก เนื่องจากมีข้อจำกัดด้วยระยะเวลาและงบประมาณการวิจัย ดังนั้น การอ้างอิงไปสู่หน่วยงานอื่นที่มีข้อจำกัด ควรมีการวิจัยและทดลองในพื้นที่อื่นเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลการวิจัยที่พบในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการชลประทานในฤดูแล้งต่อไป